

PROF. DR. CEM DİLÇİN'İN ÖZGEÇMİŞİ

1942'de Çankırı'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. 1961'de babasının isteği üzerine Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi. Burada iki yıl okuduktan sonra dil ve edebiyat alanında ilerlemek tutkusu nedeniyle hukuk öğrenimini bırakarak 1963'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldu. 1970'te adı geçen Bölüm'ün Türk Edebiyatı Kürsüsü'nden mezun oldu. 1975 yılında "Ruhî Divanı-Kasideler" adlı tezle Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı. 1984'te "Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr, İnceleme-Metin-Sözlük" adlı tezle doktorasını verdi. Bu tezlerini Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'nun danışmanlığında hazırladı.

24 Kasım 1964-24 Kasım 1966 yılları arasında askerlik görevini yaptı.

1971'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Türkçe-Kompozisyon okutmanı olarak atandı. 1975 yılında Tarih Bölümü Osmanlı Paleografyası okutmanlığına geçti. 1981'de yine aynı Fakülte'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'ne asistan oldu.

1987'de Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. Aynı Anabilim Dalı'nda 1996'da doçent, 2002'de de profesör oldu.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

23 Kasım 1989-29 Nisan 1992 tarihleri arasında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkan Yardımcılığı görevini yürüttü.

3 Ekim 1991-16 Şubat 1995 tarihleri arasında (3 Ekim 1994'te ikinci kez seçilerek) Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. 17 Şubat 1998'de üçüncü kez Yönetim Kurulu Üyeliği'ne seçildi. Bu görevden 4 Haziran 1998 tarihinde çekildi.

24 Eylül 2003'te seçildiği Ankara Üniversitesi Senatosu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Temsilciliğini emekli olduğu 18 Ağustos 2006 tarihine değin sürdürdü.

18 Ağustos 2006 tarihinde kendi isteğiyle yaş haddinden önce erken emekli oldu.

1997-2003 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yaz Okulu'nda ve 2006-2008 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisansüstü düzeyde dersler verdi.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne girmeden önce 1961-1964, 1966-1971 ve 1971-1981 tarihleri arasında Türk Dil Kurumu'nda bilim görevlisi ve uzman olarak *Derleme Sözlüğü*, *Atasözleri ve Deyimler*, *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*, *Tarama Sözlüğü*, özellikle de *Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü...* gibi çalışmalarda etkin görevler aldı. Bu görevleri sırasında Ömer Asım Aksoy ve Agâh Sırrı Levend'in en yakın yardımcılarından biri olarak çalıştı. Türk Dil Kurumu'nda görev yaptığı 1975-1983 yıllarında Kurum'un asıl üyesi idi.

1989-1995 tarihleri arasında Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu aslı üyeliğinde bulundu. 1989-1992 yıllarında Türk Dil Kurumu Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Başkanlığı yaptı. Yine aynı Kurum'da 1989-1994 yılları arasında Kişi Adları Çalışma Grubu Başkanlığı görevini yürüttü. 1992-1994'te Türk Dil Kurumu Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü Çalışma Grubu üyeliği yaptı.

İlkokuldan başlayarak üniversite yıllarına kadar babası Dehri Dilçin'in yönlendirmesiyle şiir ve edebiyata özellikle de divan şiiri alanına yöneldi ve babasının yanında onun bir asistanı gibi çalıştı. Kitap ve makalelerinin dışında divan şiirinin dil ve üslûbunu taklit ederek "şaka yollu" yazdığı ve "Divançe-i Cem" adı altında topladığı gazel, kaside, mesnevi... gibi biçimlerde şiirleri de vardır.

Evli ve bir çocuk babasıdır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

CEM DİLÇİN BİBLİYOGRAFYASI

I. KİTAPLAR

1. *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1983, XI+476 s.
2. *Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1991, VIII+676 s.
3. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., (1. bas. 1983, 2. bas. 1992, 3. bas. 1995, 4. bas. 1987, 5. bas. 1999, 6. bas. 2000, 7. bas. 2004) 8. bas. Ankara 2006, XIV+529 s.
4. *Studies on Fuzulî's Divan/Fuzulî Divanı Üzerine Notlar*, The Department of New Eastern Languages and Civilizations, Harvard University 2001, XXVIII+366 s.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

II. “ORTAK YAZARLI” KİTAPLAR

1. *Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü-Örnek*, Haz.: Agâh Sırrı Levend, A. Dilaçar, Cem Dilçin, TDK Yay., Ankara 1972, 35 s.
2. *Tarama Sözlüğü VII-Ekler*, TDK Yay., Ankara 1974, LXXII+296 s.
3. *Tarama Sözlüğü VIII-Dizin*, TDK Yay., Ankara 1977, VIII+419 s.
4. *Derleme Sözlüğü I-A*, TDK Yay., Ankara 1963, LV+1-444 s.
5. *Derleme Sözlüğü II-B*, TDK Yay., Ankara 1965, VIII+445-835 s.
6. Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yay., Ankara 1965, 542 s.
7. *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yay., Ankara 1969, 406 s.
8. *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler, İkinci Kitap*, TDK Yay., Ankara 1971, 175 s.

III. BASILMAKTA OLAN VE BASIMA

HAZIRLANAN KİTAPLAR

1. *Adlar Sözlüğü*, (Türk kişi adlarının çeşitli yönlerden incelendiği geniş bir giriş bölümüyle birlikte bu konuda yararlanılan zengin bir kaynakçayı da içine alan, bazı bölgesel ya da farklı kullanım biçimleriyle yaklaşık 23.000 özel adın anlamının verildiği, etimolojileri bilinenlerin gösterildiği ve ad verme gelenekleri açısından açıklamalarının yapıldığı geniş çaplı bir eserdir. Yayımlanmaktadır.)
2. *Muhteşem Süleyman'a Muhteşem Kaside*, (1534'te Bağdat'ın fethi dolayısıyla Fuzulî'nin Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu ünlü *Bağdad Kasidesi*'nin biçim ve içerik yönünden ayrıntılı olarak açılmış ve incelendiği, daha açık bir deyişle klasik *şerh* yöntemiyle birlikte *şüirbilim*, *deyişbilim*, *dilbilim*, *anlambilim*, *metin dilbilimi*... kavramları açısından taşıdığı türlü “yazınsal değerleri”nin gösterildiği geniş bir çalışmadır.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

3. *Fuzulî, Yeniden Düzenlenmiş Türkçe Divan*, (Kenan Akyüz, Süheyl Beke, Sedit Yüksel ve Müjgân Cunbur'un hazırladıkları divan esas alınarak, Ali Nihad Tarlan ve Abdülbaki Gölpinarlı'nın hazırladıkları divanlarla karşılaştırılıp, başka yayımlar ve bazı yazma divan nüshalarından da yararlanılarak "yeniden düzenlenmiş" metin.)

4. *Sözün Geometrisi Geometrinin Şiiri*, (Divan şiirinin sözel ve anlamsal yapısını yansıtmaya dayanan stilistik bir çalışma.)

5. *Divan Şiiri Mecazlar Sözlüğü*, (Divan şiirinde türlü nesne ve kavramlar arasında kurulan benzerlik ilişkilerini anlatan kelime ve deyimleri tanımlamaya yönelik bir çalışma.)

6. *Örneklerle Geçmişten Günümüze Türk Edebiyatında Gazel*, (Türk edebiyatının ilk dönemlerinden başlayarak günümüze kadar ulaşan süreç içerisinde gazelin geçirdiği gelişim ve değişim evrelerini örnekleriyle inceleyen bir çalışma.)

7. *Genişletilmiş Yeni Tarama Sözlüğü*, (*Yeni Tarama Sözlüğü*'nün 1983'te yayımından sonraki 23 yıl içerisinde sözlük ya da dizin verilerek eleştirili yayımları yapılmış eski metinler taranarak söz varlığı yeni katkılarla geliştirilip genişletilmiş "Yeni Tarama Sözlüğü".)

8. *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, (Fuzulî'nin şiiri ve sanatı üzerine yayımlanmış ve daha önce yayımlanmamış bazı makalelerimi içermektedir. Kabalcı Yayınevi tarafından yayımlanmaktadır.)

9. *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, (Divan şiiri ve şairleri üzerine yayımlanmış ve daha önce yayımlanmamış bazı makalelerimi içermektedir. Kabalcı Yayınevi tarafından yayımlanmaktadır.)

10. *Açıklamalarla Çocuklara Ad Verme Kılavuzu*, (Özellikle anne ve baba adaylarına çocuklarına ad verme konusunda yardımcı olmak üzere kamu oyunda sevilen, beğenilen tutunmuş ve yaygınlaşmış adları anlamlarıyla birlikte veren "el kitabı" niteliğinde sözlük.)

IV. MAKALELER

1. “Cumhuriyet Döneminde Yeniden Canlandırılan Türkçe Sözcükler”, *Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı*, DTCF Yay., Ankara 1974, s. 99-103.
2. “XIII. Yüzyıl Metinlerinden Yeni Bir Yapıt: Ahvâl-i Kıyâmet”, *Ömer Asım Aksoy Armağanı*, TDK Yay., Ankara 1978, s. 49-86.
3. “Türkçeden Arapçaya Bir Sözlük”, *Türk Dili*, sayı 367, Ankara 1982, s. 58-63.
4. “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı ve Tarihsel Sözlüğü”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1980-81*, Ankara 1983, s. 23-38. (Bu yazının özeti, “Türk Dil Kurumu Hafta Sonu Konuşmaları” dizisinde 4 Mart 1978 tarihinde Türk Tarih Kurumu’nda konferans olarak verilmiştir.)
5. “Köroğlu’nun Şiirlerinde Alplık Geleneğinin İzleri”, *Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Bolu 1987, s. 79-87. (Bu yazının özeti, Bolu Kalkınma ve Tanıtma Vakfı’nın 2-4 Mayıs 1986 tarihleri arasında düzenlediği “Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.)
6. “Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, sayı 415-416-417, Ankara 1986, s. 78-247.
7. “Fuzulî’nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, *Türkoloji Dergisi*, c. IX, 1. sayı, DTCF Yay., Ankara 1992, s. 44-98.
8. “Fuzulî’nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, *Türkoloji Dergisi*, c. X, 1. sayı, DTCF Yay., Ankara 1992, s. 78-114. (Bu yazının özeti, Millî Kütüphane Başkanlığı tarafından 17 Nisan 1986 tarihinde düzenlenen “I. Millî Fuzulî Semineri”nde bildiri olarak sunulmuştur.)
9. “Yunus Emre’nin Şiirlerinde Türkçe’nin Gücü”, *Türk Dili*, sayı 487, Ankara 1992, s. 30-49. (Bu yazının özeti, Türk Dil Kurumu’nun düzenlediği “Ankara Konferansları” dizisinde 26 Aralık 1991 tarihinde konferans olarak verilmiştir.)
10. “Mantiku’t-Tayr’ın Manzum Çevirileri Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sayı 369, Ankara 1993, s. 35-52.

11. “Şeyh Galip’in Şiirlerinde III. Selim ve Nizam-ı Cedit”, *Türkoloji Dergisi*, c. XI, 1. sayı, DTCF Yay., Ankara, 1993, s. 209-219. (Bu yazının özeti, 31 Ağustos-5 Eylül 1992 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu’nun düzenlediği “CİEPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi X. Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

12. “Yunus Emre’nin Şiirlerinde ‘Ben-Sen’ ve ‘Benlik-Senlik’ Kavramı”, *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri* (Ankara 7-10 Ekim 1991), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995, s. 385-398. (Bu yazının özeti, Atatürk Kültür Merkezi tarafından 7-10 Ekim 1991 tarihleri arasında düzenlenen “Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

13. “Ahmed-i Yesevî’nin Hikmetlerinde Sıra Cümleler”, *Türk Dili*, sayı 504, Ankara 1993, s. 611-618. (Bu yazının özeti, 7-8 Ekim 1993 tarihlerinde, Türk Dil Kurumu’nun düzenlediği “Hoca Ahmed-i Yesevî Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

14. “Şeyh Galip’in Mevlevî-hanelerin Tamirine İlişkin Şiirleri”, *Osmanlı Araştırmaları, XIV/The Journal of Ottoman Studies XIV*, İstanbul 1994, s. 29-76. (Bu yazının özeti, 29-31 Temmuz 1991 tarihlerinde Almanya’nın Bamberg şehrinde Institut für Orientalistik Otto-Fredrich Universität tarafından düzenlenen “Osmanlı Devletinde Mevlevî-hane” konulu konferansta bildiri olarak sunulmuştur.)

15. “Fuzulî’nin Şiirlerinde İkişlemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni”, *In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı I, Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. 19, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University 1995, s. 157-202.

16. “Fuzulî’nin Farsça Şiirlerinde İkişleme”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi Bildirileri 1992 (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992)*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 505-519. (Bu yazının özeti, Türk Dil Kurumu’nun 26 Eylül-1 Ekim 1992 tarihleri arasında düzenlediği “Uluslararası Türk Dili Kongresi”nde bildiri olarak sunulmuştur.)

17. “Fuzulî’nin Türkçe Rübailer”, *Türkoloji Dergisi*, c. XII, 1. sayı, DTCF Yay., Ankara 1997, s. 107-118. (Millî Kütüphane Başkanlığı’nın 10 Ocak 1986 tarihinde düzenlediği “Fuzulî’yi Anma Toplantısı”nda konuşma olarak sunulmuştur.)

18. “Divan Şiirinin Geometrik Yapısı”, *Diller, Ruhî Kültür ve Türk Tarihi: Gelenekler ve Modernlik*, Enternasyonal Toplantı Çalışmaları, Üç Bölümlü 9-13 Haziran 1992, Kazan, II. cilt, Moskova

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

1997, s. 19-21. (9-13 Haziran 1992 tarihleri arasında Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da Tataristan İlimler Akademisi'nin düzenlediği "Uluslararası Türkoloji Kongresi"nde bildiri olarak sunulmuştur.)

19. "Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri", *Türk Dili*, sayı 571, Ankara 1999, s. 618-626. (Bu yazının özeti, 25-29 Eylül 1993 tarihleri arasında Atatürk Kültür Merkezi'nin düzenlediği "III. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi"nde bildiri olarak sunulmuştur.)

20. "Fuzulî'nin Nesib Bölümü 'Lügaz' Olan Bir Kasidesi", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 39, sayı 1-2, Ankara 1999, s. 79-86.

21. "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma", *Türkoloji Dergisi*, c. XIII, 1. sayı, Ankara 2000, s. 33-66.

22. "Su Kasidesi'nin Bir Beytindeki 'Yaygın Yanlış' Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, c. XIII, 1. sayı, Ankara 2000, s. 145-166.

23. "Fuzulî'nin Kasidelerinin Du'â Bölümleri Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, c. XIII, 1. sayı, Ankara 2000, s. 193-202.

24. "Çankırlı Ali Kadrî'nin Bahar Destanı", Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyumu Bildirileri, Çankırı 2004, s. 126-135. (Bu yazının özeti, Çankırı Valiliği'nin 19-20 Eylül 2003 tarihleri arasında düzenlediği "Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.)

25. "Fuzulî'nin Farsça Çâr-ender-çâr Kasidesi", *Kaf Dağının Ötesine Varmak Festschrift in Honor of Günay Kut, Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. 27/II, The Department of Near Eastern Languages and Literatures, Harvard University 2003, s. 41-62.

26. "Uluslararası Evliya Çelebi Sempozyumu'nun Ardından", *Kanat*, sayı 8, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Yay., Ankara 2002, s. 8-9.

27. "Ahmet Paşa'nın Şiirlerinde Paralelizm", *İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Anı Kitabı*, DTCF Yay., Ankara 2004, s. 55-72.

28. "Cumhuriyet'in 80. Yılında Divan Şiiri Üzerine Düşünceler", *Türkoloji Dergisi*, c. XVI, 2. sayı, Ankara 2003, s. 1-21. (Bu yazının özeti, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından düzenlenen “Cumhuriyet’in 80. Yılı Kutlama Etkinlikleri” çerçevesinde “Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu”nda 18 Aralık 2003’te bildiri olarak sunulmuştur.)

29. “Fuzulî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar - I”, *Osmanlı Araştırmaları XXV/The Journal of Ottoman Studies XXV*, Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu’na Armağan - I, İstanbul 2005, s. 125-166.

30. “Fuzulî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar - II”, *Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları, In Memoriam Şinasi Tekin I*, c. 31/I, The Department of Near Eastern Languages and Literatures, Harvard University 2007, s. 293-314.

31. “Divan Şiirini Günümüzün Türkçe’sine Aktarma ve Dili Çeviri”, *Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen’e Armağan*, Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam-Süer Eker, Ankara 2007, s. 149-169. (Bu yazının özeti, Ankara Üniversitesi’nin kuruluşunun 60. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin 70. yıldönümlerini kutlama etkinlikleri çerçevesinde 29 Mayıs-1 Haziran 2006 tarihleri arasında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nce düzenlenen “Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

32. “Divan Şiirinde Çağrışım Ögesi Olarak Yer Adları”, *Tunca Kortantamer İçin*, Ege Üniversitesi Yay., Editör: Prof. Dr. Yavuz Akpınar, İzmir 2007, s. 105-140. (Bu yazının özeti, 24-26 Mayıs 2004 tarihleri arasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne düzenlenen “II. Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

33. “Stilistik Açıdan Öncelemeler ve Fuzulî’nin Şiirlerinde Yüklem Öncelemesi”, *Divan Edebiyatı Vakfı, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 1 / The Journal of Ottoman Literatur Studies*, İstanbul 2008, sayı 1 Güz, s. 41-94.

V. YAYIMLANMAMIŞ BİLDİRİ, MAKALE VE KONUŞMALAR

1. “Türk Şiirinde Rubai”, (Kadın Dernekleri Federasyonu’nun 5 Mart 1988 tarihinde düzenlediği “Şiir Dili” konulu panelde konuşma olarak sunulmuştur.)

2. “ Mantıku’t-Tayr’ın Manzum Çevirileri ve Zaiif’in Gülşen-i Sîmurg’u”, (3 Nisan 1989 tarihinde yapılan “Dil ve Tarih-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Coğrafya Fakültesi III. Araştırma Sonuçları Toplantısı”nda bildiri olarak sunulmuştur.)

3. “Çankırı Tarihinde Ahilik ve Yâran Sohbetleri”, (11-17 Ekim 1993 tarihleri arasında Çankırı’da düzenlenen “V. Ahilik Kültür Haftası”nda konuşma olarak sunulmuştur.)

4. “Eski Türk Edebiyatına Değişik Yaklaşımlar ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin Bu Konuya Katkısı”, (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin kuruluşunun 60. yıldönümü dolayısıyla 1995’te düzenlenen “Sempozyum”da bildiri olarak sunulmuştur.)

5. “Divan Şiirine Stilistik Yaklaşım”, (27-28 Ağustos 2007 tarihleri arasında İstanbul’da İstanbul Kültür Üniversitesi’nce “Türkçe’nin Sözdizimi ve Türk Edebiyatında Üslûp Arayışları” konusunda düzenlenen “Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi”nde -UTEK 2007- bildiri olarak sunulmuştur.)

6. “XI. Yüzyıl Türk Şiiri ve Aruz”, (28-30 Mayıs 2008 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nce “II. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu *Kâşgarlı Mahmud ve Dönemi*” konusunda düzenlenen sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.)

VI. YAYIMA HAZIRLANAN MAKALELER

1. Fuzulî’nin Şiirlerinde Karşıtlama.
2. Fuzulî’nin Farsça Şiirlerinde Paralelizm.
3. Fuzulî’nin Türkçe ve Farsça Şiirlerinde Benzerlikler ve Ortaklıklar.
4. Dili Kullanma ve Fuzulî’nin Şiiri.
5. Divan Şiirinde Övgü Sistematiği.
6. Nabî’nin “Mühr” Kasidesi.
7. Bakî’nin Kanuni Mersiyesi’nin Söz ve Anlam Yapısı.
8. *Tazarru’-nâme*’de Ses, Söz ve Anlam Simetrisi.
9. Divan Şiirinde Söz-Anlam Yapısı ve Metin Eleştirisi I:
Hayâlî Beğ Divanı Üzerine Notlar.
10. Divan Şiirinde Söz-Anlam Yapısı ve Metin Eleştirisi- II:
Necatî Beğ Divanı Üzerine Notlar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

11. Divan Şiirinde Söz-Anlam Yapısı ve Metin Eleştirisi- III:
Ahmed Paşa Divanı Üzerine Notlar.

VI. ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Millî Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanmış olan *Türk Ansiklopedisi*'nin çeşitli fasiküllerinde Eski Türk Edebiyatıyla ilgili şu maddeler: *şarki, şerh, tağlîb, tahmîs, ta'kid, taktî', tanzîr, tardiyе, tarih, tariz, tarsi', taştîr, tazmîn, tecahül-i ârif, tecnîs, tefrik, tehzîl, tekrîr, telmîh, tenasüb, terbi', terci'-i bend, terkîb-i bend, terdîd, tesdîs, teşbih, teşhîs, tevhîd, tevriye, tezad, tuyuğ, tegazzül, telhîs, tenafür, terennüm, tefe'ül, teşrifatçı, tenvîn, temmuziyye.*

PROF. DR. CEM DİLÇİN'İN

“III. KLASİK TÜRK EDEBİYATI SEMPOZYUMU” NA KATILAN

ÖĞRETİM ÜYESİ VE YARDIMCILARINA İLETİSİ

Saygıdeğer Meslektaşlarım,

Hepinize, Sempozyum çalışmalarında başarı dilekleriyle birlikte sevgi ve saygılarımı sunuyorum. Bir süre önce yakalandığım ağır hastalık nedeniyle aranızda bulunamamaktan dolayı çok üzgünüm. Bunun sonucunda, Sempozyum günlerinin bilimsel havasından ve sıcak heyecanından uzak kaldığım için de kendimi çok şanssız görüyorum. Ancak, sizlerle birlikte olmasam da sizleri günlümde ve yüreğimde hissetmek bana mutluluk veriyor.

Adıma düzenlenen bu Sempozyum'dan dolayı onur ve gurur duydum. Başta değerli meslektaşım Prof. Dr. Atabey Kılıç olmak üzere, yine değerli meslektaşlarımdan oluşan “Sempozyum Bilim ve Düzenleme Kurulu Üyeleri”ne ve bu etkinliğin gerçekleştirilmesinde katkıda bulunan, emeği geçen herkese içten duygularla teşekkürler ediyorum.

Böyle bir Sempozyum nedeniyle, çeşitli üniversitelerden eski Türk edebiyatı öğretim üyeleri ve yardımcılarının bir araya gelip bu alana ilişkin türlü bakış açıları ve farklı yaklaşımlar üzerinde tartışarak, uygulamaya yönelik yeni görüşler ve öneriler ortaya koymalarını çok önemsiyorum. Yıllardan beri makalelerimde sıklıkla

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

üzerinde durduğum “şerh” yöntemine “ek” olmak üzere, başka bir deyişle “şerhi bütünleyen” ve “doğrudan metni esas alan” inceleme yöntemlerinin, divan şiiri incelemelerinde de daha geniş bir uygulama alanı bulması içten dileğimdir. Sempozyum’a “Davet Mektubu”nda da belirtildiği gibi, Sempozyum’un ana konusunun “geleneksel metin şerhi” ve “klasik Türk şiirine yönelik modern metin incelemeleri” başlıkları altında toplanmasından ve bunların yanı sıra bu konulardaki çalışma ve uygulamalarıma da vurgu yapılmasından özellikle mutlu oldum.

Klasik şerh + çağdaş yöntemler = divan şiiri incelemesi biçiminde formüle edilebilecek, “Fuzulî’nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi” başlıklı yazımı⁴¹ 1991 yılında ilk kez yayımladığım zaman pek çok meslektaşım ilgi ve beğeniyle karşılamıştı. Bu makalemi, yayımlanmasının hemen ardından eski Türk edebiyatının önde gelen hocalarından Prof. Dr. Gönül Tekin, *Tarih ve Toplum Dergisi*’nde çok olumlu bir yaklaşımla ve gazele uygulanan *yapısalcı yöntemin* bütün inceliklerini birer birer çözümleyip ayrıntılarıyla göstererek değerlendirmişti. Tekin’in bu yazısının baştan bir iki cümlesini sizlere anımsatmak isterim:

“Bu çalışma... eski edebiyatın geleneksel şiir açıklama yolundan uzaklaşmamakta... divan şiirine yeni bir yaklaşım metodu önermektedir... Cem Dilçin... bu yeni yaklaşımda ulaştığı başarı ile, şiirsel ifade biçimleri ve tarzları açısından belli bir geleneği olan divan edebiyatının yapısal tenkide uygunluğuna delil olmaktadır. Bu yolu Batının kendi edebiyatlarına tatbik ettiğini biliyoruz. Ancak bizde benim bildiğim kadarıyla divan şiirine ilk defa tatbik eden Cem Dilçin olmuştur.”⁴²

Bu makalenin yayımlanışının üzerinden geçen 18 yıl, eski Türk edebiyatının verimli toprağına attığım tohumun yeşerip filizlenerek canlı bir fidan olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Çoğunluğu genç olan meslektaşlarım, *çağdaş şiir inceleme yöntemlerini* divan şiirine uygulayarak bu yıllar içerisinde türlü makaleler yayımladılar. Onları kutluyor, bu yolu başarıyla sürdürmelerini diliyorum.

Bu Sempozyum’un yukarıdaki başlıklar altında düzenlenmiş olması da, *çağdaş metin inceleme yöntemleri* konusuna, bundan böyle eski Türk edebiyatı alanının önemli bir “yan dal”ı olarak bakılabileceğini göstermiştir. Bu konudaki yeni açılımlara örnek

⁴¹ *Türkoloji Dergisi*, c. IX, sayı 1, Ankara 1991, s. 43-98.

⁴² “Cem Dilçin’in Yeni Bir Araştırmasının Düşündürdükleri”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, sayı 106, Ekim 1992, s. 41-44.

niteliğinde bilimsel bir etkinlik 2007 yılında İstanbul'da yapılmıştı. 27-28 Ağustos 2007 tarihleri arasında İstanbul Kültür Üniversitesi'nce düzenlenen "Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi"nin konu başlığı da "Türkçe'nin Sözdizimi ve Türk Edebiyatında Üslûp Arayışları" idi. Özellikle divan edebiyatının dönemler, akımlar ve kişisel yönlerden taşıdığı üslûp özelliklerine ve farklılıklarına ilişkin çok önemli bildiriler sunuldu. Ben de bu Kongre'ye katılmış ve "Divan Şiirine Stilistik Yaklaşım" başlığı altında bir bildiri sunmuştum.

Bunların yanı sıra daha önceki yıllarda eski Türk edebiyatı alanında genel konularda düzenlenen sempozyumlarda da *çağdaş şiir inceleme yöntemleri* konusunda ya da bu yöntemlerle uygulama örneklerini yansıtan bildiriler de sunulmuştur. Örneğin, yine Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün iki yıl önce alanımızın çok değerli hocalarından rahmetli Prof. Dr. Tunca Kortantamer adına düzenlediği Sempozyum'da sunulan bu konudaki bildiriler de dikkati çekmektedir.

Çağdaş şiir inceleme yöntemlerinin divan şiirine uygulanmasına ilişkin yazılarımda geçen düşünce ve önerilerimin özüne, Sempozyum çalışmalarına küçük bir katkı olmak üzere kalın çizgilerle kısaca değinmek istiyorum. Hepinizin bildiği gibi, divan şairlerinin her türdeki şiirlerinin beyitlerinde bilinçli olarak kurmaya çalıştıkları bir *anlam* ve *söz yapısı* vardır. Bu yapılar, çoğu zaman ilk beyitten son beyte kadar biri birini destekleyerek ve bütünleyerek sürer gider. Divan şiirinin bu *anlam* ve *söz yapısı*, Ali Nihad Tarlan Hocamızın "iç hendese" dediği ve benim de bir yönüyle "geometrik yapı" terimiyle anlattığım her bakımdan sağlam bir "iç düzen" görünümündedir. Eğer bir beytin *anlam yapısı* düşünce ve duygu yönü ise, *söz yapısı* da onun sanat ve üslûp yönüdür. Bu yönler *içerik* ve *biçim*, *düşünsel* ve *yazınsal* olarak da adlandırılmaktadır. Yani bu, bir şairin "ne söylediği" ile "nasıl söylediği"ni gösteren iki temel boyuttur. Burada üzülerek belirtmeliyim ki, Tanzimat'tan bu yana divan şairlerinin genellikle hep "ne söyledikleri" boyutu üzerinde durulmuş, "nasıl söyledikleri" boyutuyla ne yazık ki pek az ilgilenilmiştir."

Bu sözlerimden "şerh" yöntemini eleştirdiğim sonucu çıkarılmamalıdır. Ben yalnızca divan şiiri incelemelerinde "şerh"le yetinilmemesini savunuyorum. Özellikle de gazel, kaside, mesneviler ve öteki türlerdeki "şiir dili"ni oluşturan, bunları şiir yapan -eski deyimle söyleyeyim- "bediî" yönden bizi etkileyen *şiiresel özelliklerin*, *söz yapılarının* ve *anlatım öğelerinin* ortaya konulduğu bağımsız

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

çalışmalara ve her düzeyde hazırlanan tezlerdeki bu konuya ilişkin bölümlere ağırlık verilmesini öneriyorum.

“Metin şerhi” yöntemi, divan şiirinde beyitlere genellikle *anlam yapısı, içerik ve düşünsel* yönlerden bakma alışkanlığını yaygınlaştırdığı için, manzum eski metinler üzerinde çalışırken ister istemez bir takım yanlışlara düşülebilmektedir. Böylece, “müteselsilen” gelişip yoğunlaşan ve biri birini bütünleyip pekiştiren *beyitler arası ilişkiler* algılanamamakta ya da farkına varılamayıp gözden kaçırılmaktadır. Bunun sonucunda da özellikle şu iki olumsuz durum ortaya çıkmaktadır:

1. Divan şiirinde bütün beyitler, *beyitler arası ilişkiler* nedeniyle biri biriyle açık ya da gizli, belli ya da belirsiz olmak üzere *yapısal* bir *ilişki* içerisindedir. Şiire beyit beyit bakma alışkanlığı bu *yapısal ilişkiyi* gözden kaçırmakta, şiirin *biçimsel* ve *yazınsal* yönüne olduğu kadar, *düşünsel* yönüne de tüm boyutlarıyla yaklaşım olanağını ortadan kaldırmaktadır. Yani tek tek ağaçlara bakmaktan orman görülememektedir. Unutulmamalı ki, tek tek ağaçlar ne kadar güzel de olsa, bu güzelliklerin birleşerek oluşturduğu orman manzarası çok daha güzeldir, çok daha görkemlidir.

2. Türlü yazma nüshalar karşılaştırılarak bir *eleştirili yayım (edition critique)* hazırlanırken, *metin eleştirisi ve onarımı* aşamalarında genellikle yine bağımsız bir birim gibi düşünülerek yalnızca beyitlere bağlı kalındığı ve çoğu zaman metnin bütününe *stilistik* ilke ve kurallar doğrultusunda yaklaşılmadığı için, her hangi bir sözün, kavramın ya da *göndermenin* metin içerisindeki işlevi *bağlam (context)* ve *beyitler arası ilişkiler* açısından değerlendirilememekte ve bunun sonucunda da uygun olmayan *nüsha farkları* ve *varyantlar* metne sızabilmektedir. Böylece divan şiirinin *anlatım tekniğine*, şairin edebî kişiliğine, sanatına ve üslûbuna aykırı kimi ifadeler ortaya çıkabilmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda kısaca anlatılanlar doğrultusunda, klasik “şerh” yöntemine “ek” olmak üzere, divan şiirini *içerik ve biçim* yani “ne söylendiği” ile “nasıl söylendiği” yönünden bütünüyle değerlendirebilmek amacıyla *deyişbilim (stylistics)*, *anlambilim (semantics)*, *metin dilbilimi (text linguistics)*, *göstergebilim (semiology)*, *yapısalcılık (structuralism)*, *çeviribilim, (science of translation)*, *karşılaştırmalı edebiyat bilimi...* gibi bütün dünya edebiyatlarında yaygın olarak uygulanan *dilbilim* ve *edebiyat bilimi yöntemlerinden*, *ilke ve kurallarından* eski Türk edebiyatı metin incelemelerinde de yararlanılmalı ve bu uygulama yaygınlaştırılmalıdır. Son zamanlarda bilimsel araştırma ve inceleme alanlarında görülen yeni eğilim, bilindiği gibi *disiplinler arasılık*,

branşlar arasılıktır. Eskiden bir branşta uygulanan *derinleşme* anlayışının yerini günümüzde başka disiplinlerden yararlanarak *yatay genişlemelerin* almaya başladığı gözlenen bir gerçektir. Eski Türk edebiyatına ilişkin manzum ve mensur her türlü metnin *disiplinler arası* görüşlerin ışığında ele alınarak değerlendirilmesi, dil, edebiyat ve kültür adına bugüne kadar yapılanları hiç kuşkusuz daha ileriye götürecektir. Bu yapıldığı ölçüde divan şiirinin gerçek değeri daha iyi anlaşılabilir ve toplumun geniş bir kesimine egemen olan bu konulardaki olumsuz izlenimler de zaman içerisinde yok olabilecektir.

Hocam değerli dilbilimci Prof. Dr. Doğan Aksan, şiir, her şeyden önce “dili kullanma sanatıdır.” der. Bana göre de, divan şairleri bu sanatı üstün bir yetkinlikle kullanmışlar ve olağanüstü bir düzeye yükseltmişlerdir. Yalnızca bu açıdan bile, *çağdaş şiir inceleme yöntemleri* bu alan için çok gerekli, hatta çok zorunludur.

Tekrar hepinize çalışmalarınızda başarılar diler, içten sevgi ve saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Cem DİLÇİN

Vefâkâr dostların elbirliğiyle ihtirâm oldu
Gelip toplandı hep ahbâb âdet ber-devâm oldu
Ne hoş Cem Dilçin’in nâmıyla *şerh* olmuş bu sempozyum
Tekessüf şeş cihâta zammolup târih tamâm oldu

تکثف 1000
شش جهات +1009
2009

Mustafa ASLAN
(Cemâlî)